

Bijdrage Martin van Rooijen bij de Algemene Politieke Beschouwingen op 18 oktober 2022

Voorzitter, deze Algemene Politieke Beschouwingen markeren het 12-jarig jubileum van premier Rutte. Hij is premier in roerige tijden.

Onze fractie wil met hem een balans opmaken.

Ik begin met het besturingsmodel van onze samenleving. Iedereen heeft het altijd over polderen, maar doen we dat ook echt en wat is het dan? Tot in de jaren 90 van de vorige eeuw had je de verzuiling. Die is nu wel voorbij, maar wat is daarvoor in de plaats gekomen?

Als je welwillend bent, zeg je: niet zo veel, eigenlijk niets. Als je wat somberder bent, zeg je: nou, vooral polarisatie, vooral wantrouwen, vooral veel herrie en weinig vooruitgang.

Na de Verzuiling

De zuilen waren een gebalanceerde afruil van maatschappelijke belangen. Van rechts en links, van

jong en oud. Van vakbonden , werkgevers, boeren, consumenten, banken, noem maar op.

De grote politieke partijen waren niet de leiders, maar *onderdeel* van de verzuiling. Feitelijk was er tussen overheid, politiek en samenleving voortdurend *over en weer* contact. Daardoor kwamen signalen van problemen snel door en werd er intern al veel eerder gewerkt aan compromissen.

Confrontaties, zoals nu met de boeren, kwamen nauwelijks voor. Langs de binnenlijn waren de signalen al lang en breed gewisseld en werd er al gewerkt aan wederzijds begrip en aan oplossingen,

Daarom was onze samenleving zo ongelooflijk stabiel. We wisten waar we met elkaar aan toe waren en we overvroegen elkaar niet. Dat, voorzitter, was de authentieke Nederlandse polderdemocratie. *Samen* werken aan *gezamenlijke* oplossingen. Erkent de premier dat deze vorm van polderen beter is dan wat we nu hebben?

Wetgeving was dan ook het *sluitstuk* van het maatschappelijk proces. We waren het ergens over eens en legden het dan vast in een wet.

Tegenwoordig is het meestal de *start*. De politiek kondigt ingrijpen aan en de samenleving voelt zich overvallen. Den Haag is vooral bezig met zijn *eigen* agenda en de samenleving voelt zich buitengesloten. Gevolg: conflicten, wantrouwen, polarisatie, politieke versplintering en bestuurlijke impasses. Tel uit je winst.

Vooraf voor de liberale sectie in onze democratie was al dat authentiek gepolder een gruwel. Liberalen waren sowieso minder georganiseerd. De liberale grondlijn was: er is overheid en er is markt en de politiek heeft het primaat.

Voorzitter, dat is eigenlijk *exact* nu de uitkomst. Liberaal Nederland heeft de verzuiling overwonnen. Tegelijk is dat *exact* het probleem: het maatschappelijk weefsel is er niet meer. Bent u nu, achteraf, nog steeds blij met die uitkomst, meneer Rutte?

De kritiek op ons poldermodel was dat het achterkamertjespolitiek was. Dat ruikt naar stiekem gedoe. Maar ons maatschappelijk model was juist gefundeerd op onderling *vertrouwen*.

Elkaar bij alles betrekken. En daarom werkte het. De *Dutch Approach* oogstte internationaal bewondering en afgunst. Wat zonde dat het is verdwenen.

O ja, we polderen nog wel, maar dan wezenlijk anders dan vroeger. We zetten tafels neer en praten over één enkel thema met de meest betrokken organisaties om er beleid door te kunnen jassen. De bedrijven krijgen de opdrachten en de burgers, die niet aan tafel zitten, krijgen de rekening.

Soms zit er zelfs niemand aan tafel, maar komt er tóch een rekening. Voorzitter, daarvoor stap ik even over van de analyse naar de harde actualiteit. Ik noemde zojuist *vertrouwen* als het kernbegrip voor maatschappelijk draagvlak.

Daarom vind ik het zo erg dat u met uw kabinet de ouderen in Nederland feitelijk bedondert met de 10% verhoging van de AOW. Een verhoging die we nota

bene hier in *dit* huis met *mijn* motie hebben moeten afdwingen.

Ja, het kabinet verhoogt de AOW met 10%- waarvan 8% extra is- maar haalt tegelijk de toeslag inkomensondersteuning AOW uit die AOW waardoor de netto vooruitgang 300 euro lager uitkomt.

Voorzitter, dan voel je je als oudere bedonderd, om geen krachtiger termen te gebruiken. Zeker bij een inflatie die nog hoger is dan 8 of 10% en voor velen pensioenen die mijlen achterlopen met indexatie.

Voorzitter, als u vraagt hoe dat vertrouwen toch zo verdwijnt: **hier is een voorbeeld en u kunt aan niemand de schuld geven, behalve aan uzelf.** Een half lege brief voor de ouderen. Weer minder vertrouwen in de overheid. Voorzitter, daarvoor heb je zelfs geen Johan Remkes nodig. Een leesbril is voldoende. Hier staat het!!

Het kabinet voert de aangenomen motie om de Van Rooijen om de IAOW niet in te schaffen, niet uit. Afschaffing betekent een bezuiniging op de AOW van 1,3 miljard, en dat is een verlaging van de AOW met

300 euro per persoon per jaar. Voor 1 miljoen arme AOW'ers is dat 300 euro netto.

Kabinet heeft op 10 oktober een bestuursbesluit genomen – een AMvB zonder voorhang – hetgeen inhoudt dat de Tweede Kamer dit besluit niet kan wijzigen of afkeuren. Ook de Eerste Kamer heeft het nakijken. In juni heeft het kabinet een AMvB ingediend met voorhang voor een verhoging van het minimumloon en de AOW met 2,5 procent, en een verlaging van de IAOW met 2,5 procent.

De Tweede Kamer heeft in juni afgezien van een debat over deze AMvB met voorhang. De minister van Sociale Zaken motiveert de AMvB van vorige week zonder voorhang met het argument dat deze AMvB slechts een aanpassing is van de AMvB van juni. In het besluit van 10 oktober gaat het over een verhoging van de AOW met 3 miljard, en een verlaging van de AOW met 1,3 miljard. Dit zijn enorme bedragen waar de Eerste en Tweede Kamer niets over te zeggen hebben. Onze fractie vindt dit staatsrechtelijk onaanvaardbaar. Kan de minister-president toezeggen dat de IAOW per 1 juli 2023 naar het oude niveau wordt teruggebracht.

Ik ga verder met mijn betoog. De functie van politieke partijen in de verzuiling was veel breder en

inhoudelijker dan alleen het regeren en het debat. Het was ook het geworteld zijn in al die maatschappelijke contacten en dus op elk niveau al luisteren, opzuigen en meepraten. Politieke partijen waren voorts de kweekbakken en opleidingsinstituten van nieuw talent.

Dat iets geschiedenis wordt, is op zich niet erg. Vraag is wat er voor in de plaats komt. Het geduldige ambacht van luisteren, afwegen, terugkoppelen en bouwen aan draagvlak is verdwenen en we hebben in ruil lawaaidemocratie gekregen met het accent op debat, nog liever: op polarisatie en publiciteit. Dat maakt het vinden van maatschappelijk draagvlak alleen maar lastiger.

Bovendien wordt politiek op die manier vereenzelvigd met polarisatie in plaats van dat het gezag verdient als de wegbereider naar eenheid. De democratie loopt zo schade op. Dat is riskant en daarvoor is de democratie mij trouwens veel te kostbaar. Realiseert u zich dat zo'n 97% van de kiesgerechtigden *geen* lid is van een politieke partij?

Voorzitter, het conflict met de boeren is in elk opzicht een voorbeeld van democratische kortsluiting. Johan Remkes heeft een reddingsboei geworpen, eigenlijk op basis van dezelfde analyse die ik net heb gemaakt.

Hij geeft geen oplossing, maar nodigt uit tot een andere manier van werken en met elkaar omgaan. Dat doe ik vandaag ook weer, zeker als het om de AOW gaat!

Voorzitter, ik hoop van harte dat we niet alleen met de boeren eruit komen, maar ook dat dit conflict, dat ook nog eens gaat over de verhouding stad en platteland, achteraf ook een zegen blijkt, omdat we hierdoor weer gemeenschappelijk gaan denken en werken in ons kleine land, in plaats van het ieder voor zich en geen tafel voor ons allen. Ervaart de premier het rapport van Remkes ook zo?

Bestuursdienst

Een ander aspect van het openbaar bestuur is de ambtenarij. Met de komst van de bestuursdienst en het voortdurend rouleren aan de ambtelijke top van managers in plaats van inhoudelijk deskundigen zijn er

twee ernstige dingen gebeurd: de kennis op de ministeries is aan de top verdwenen en daarmee is ook de besluitvaardigheid verdwenen.

Wetgeving bijvoorbeeld. Goede wetgeving is het fundament van een geordende samenleving.

Wetgevingsjuristen zijn goud waard. Onder leiding van managers werd het maken van gekunstelde politieke compromissen belangrijker dan de precieze formuleringen. Ook het parlement is hier de fout ingegaan. Ik heb het hier al eerder gezegd: er komt te veel wetgeving door de Kamers heen die feitelijk rammelt of niet consistent is met bestaande wetgeving.

Het verdwijnen van kennis aan de top en de onvoldoende parlementaire belangstelling voor de letter van de wet heeft er ook voor gezorgd dat lobbygroepen binnen het ambtelijk apparaat naar artelust, het liefst via Brussel, konden werken aan regelgeving waar democratisch gezien veel genuanceerder over werd gedacht.

Natura 2000, stikstof en al die verdragen en wetten waar actievoerders nu via de rechters hun gelijk halen,

zijn allemaal letter voor letter door Tweede en Eerste Kamer gegaan. De peren waar we nu mee zitten, hebben we zelf mee staan bakken! Is de regering dit met mij eens, inclusief zijn eigen bijdrage aan deze problematiek?

De Belastingdienst is een van de alarmbellen van onze tijd. Toen ik staatssecretaris was, had die Dienst een werkelijk voortreffelijke naam. Qua kennis. Qua integriteit. Qua zorgvuldigheid. Qua snelheid van handelen. Een Dienst om trots op te wezen en voor de bewindspersoon de meeste vertrouwenwekkende aanwezigheid. Dit gold trouwens ook voor het directoraat-generaal Fiscale Zaken, waar de wetgeving werd gedaan.

De teloorgang van die Dienst en van die goede naam is voor een niet onbelangrijk deel terug te voeren op veel van de veranderingen in de organisatie. Het verdwijnen van vakdeskundigheid, vooral aan de top, heeft er aan bijgedragen dat de Dienst taken moest gaan uitvoeren waarvoor deze niet was toegerust of op was voorbereid.

Er zijn daar niet meer managers nodig, maar mensen die ook de bedrijfsvloer hebben gezien en die weten wat het is om aanslagen op te leggen, juist ook in penibele situaties.

Uitdrukkelijk ook voor het fiscale *wetgevings*proces is excellente deskundigheid nodig. Al was het alleen maar om weerwerk te kunnen leveren aan hobbyistisch wensdenken in parlement en samenleving.

Begrijpt de minister-president de kritiek op de Bestuursdienst? Gaat hij ingrijpen? En zo ja op welke termijn?

Modellen

Voorzitter, ik noemde net al het werken met modellen in plaats van inzicht en kennis gebruiken. Je ziet dat heel sterk bij klimaat en milieu. Er wordt met cijfers en extrapolaties gegoocheld dat het een lieve lust is en al die cijfers krijgen de status van werkelijkheid. Een ding hebben ze gemeen: ze zijn altijd hoogst alarmerend. Onze samenleving wordt ongeveer elke dag in de crisismodus gezet. Zo moet kennelijk de bevolking

murw worden gemaakt voor harde ingrepen of zware tegenvallers.

De huidige energiecrisis hadden we misschien niet zien aankomen maar we speelden al lang hoog spel door allemaal tegelijk hoge klimaateisen te stellen, het gas af te zweren, kolencentrales te sluiten, energie te kopen bij dubieuze leveranciers, kernenergie tegen te houden en dan tegelijk ook nog even ons systeem om te bouwen naar elektrische stroom, waar ons net niet klaar voor is.

Wanneer, zo vraag ik de premier, stoppen we met het subsidiëren van organisaties die niet dienend maar dwingend omgaan met de samenleving. Stel je voor dat de oppositie in Eerste of Tweede Kamer na een verloren stemming naar de rechter zou kunnen stappen? Maar door de overheid betaalde milieu- en vluchtelingenorganisaties vinden dat doodnormaal.

Rutte 12 jaar premier

Voorzitter, tenslotte wend ik mij geheel tot de premier. U bent nu 12 jaar premier, langer dan wie ook van uw voorgangers. Gefeliciteerd.

Bent u tevreden met wat u bereikt hebt? Waar is Nederland in die 12 jaar beter geworden? Waar zijn wij zichtbaar vooruitgegaan?

Ik noem een paar thema's. Zorg? Voldoende woningen? Klimaat? Milieu? Files? Koopkracht? Veiligheid? Criminaliteit? Migratie? Pensioenen? AOW? Eenzaamheid? Saamhorigheid? Woonlasten?

Welke thema's zou u kiezen en waarom?

Ik noem een paar voorgangers van u. Drees wordt herinnerd door de AOW. Zijlstra door zijn zuinigheid. De Jong door zijn vriendelijkheid. Lubbers door zijn herstelbeleid en uw voorganger Balkenende door fatsoen moet je doen. Hoe hoopt u dat Nederland u straks herinnert?

Tenslotte

Minister Schouten is niet bereid de AMvB meer soepele regels voor indexatie van pensioenen te verlengen. De AMvB loopt eind 2022 af. Wij vragen het kabinet deze AMvB te verlengen tot in 2023 gegeven de extreem hoge inflatie